

Hugo de Groot

de school met ambitie

Programma van Toetsing en Afsluiting

MAVO

2017-2018

Nachtegaalplein 53, 3082 NK Rotterdam
Postbus 54121, 3008 JC Rotterdam

T (010) 283 11 66

F (010) 283 11 67

secretariaat@osghugodegroot.nl

www.osghugodegroot.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Perioden schoolexamens Mavo, Havo en Vwo	5
Berekening van de examencijfers	5
Slaag- zakregeling	5
Wat te doen bij verhindering	6
Te laat op het examen	6
Herkansingen	6
Begrippenlijst/afkortingen	6
Nederlands	8
Aardrijkskunde	12
Wiskunde	13
Economie	14
Biologie	15
NaSk1	16
NaSk 2	17
KV1	18
Tekenen theorie (bte)	19
Tekenen praktijk (bte)	19
Maatschappijleer	20
Thema 1: Wat is maatschappijleer?	20
Thema 2: Jongeren	20
Thema 3: Politiek	20
Thema 4: Multiculturele Samenleving	20
Lichamelijke Opvoeding	21
LOB	22
Handleiding sectorwerkstuk mavo	23
Inleiding	23
Vaardigheden	23
Deelvaardigheden voor het verwerven van informatie	23
Deelvaardigheden voor het verwerken van informatie	23
Deelvaardigheden voor het verstrekken van informatie	23
Sector	24
Onderwerpkeuze	24
➤ Wel of geen vrije keuze ?	24
➤ Hoe kom je aan een onderwerp ?	24
Inhoud van het werkstuk	24
ad 1. Op de voorkant moet het volgende staan:	25
ad 2. Inhoudsopgave:	25
ad 3. Inleiding:	25
ad 4. Hoofdvraag / deelvragen	25
Hoofdvraag (onderzoeksvraag) en deelvragen of hypothese	25

Hoofdvraag (onderzoeksvraag)	25
Verschillende soorten hoofdvragen (onderzoeksvragen)	25
Hypothese	26
Deelvragen	26
ad 5. Uitwerking hoofdvraag / deelvragen:	26
ad 6 Conclusie of eigen mening:	27
ad 7 Bronnenlijst:	27
Bronnen	27
Ad 8 Bijlagen:	27
Ad 9. Illustraties:	27
Logboek:	27
Presentatie	28
Tijdplan van het sectorwerkstuk	28
Inleverdatum sectorwerkstuk (6 december 2017)	28
Inleverdatum voorbij ?	28
Beoordeling sectorwerkstuk (12 januari 2018)	28
Begeleiding	29

Voorwoord

Beste examenkandidaten,

Voor je ligt het Programma van Toetsing en Afsluiting, afgekort PTA. Per vak wordt weergegeven wat je moet doen voor het schoolexamen. Een gedeelte van de leerstof van het schoolexamen komt terug in het centraal examen in mei 2018.

Het gehele examen bestaat uit:

- drie schoolexamenperioden (voor Nederlands vier)
- het centraal schriftelijk eindexamen

De schoolexamens bestaan uit:

- schriftelijke examens
- praktische opdrachten
- kijk-/luistertoetsen
- sectorwerkstuk

De mavokandidaten die “Beeldende Vakken 2” hebben gekozen, krijgen bovendien te maken met het Centraal Praktisch Examen.

Op de volgende bladzijden vind je informatie over de gang van zaken rond het examen.

VEEL SUCCES MET DE VOORBEREIDING OP JE EXAMEN!

Perioden schoolexamens Mavo, Havo en Vwo

Schoolexamens 1 (SE1) Herkansingen	25-10-2017 t/m 31-10-2017 15-11-2017
Inleveren sectorwerkstuk (SWS) Presentatie sectorwerkstuk	06-12-2017 13-12-2017 t/m 15-12-2017
Schoolexamens 2 (SE2) Herkansingen	10-01-2018 t/m 16-01-2018 31-01-2018
Schoolexamens 3 (SE3) Herkansingen	28-03-2018 t/m 04-04-2018 17-04-2018
Centraal schoolexamen (CSE) Herkansingen	14-05-2018 t/m 28-05-2018 18-06-2018 t/m 21-06-2018

Berekening van de examencijfers

Per vak geldt:

(schoolexamen + centraal examen) : 2 = eindcijfer

Dit eindcijfer wordt afgerond op een heel cijfer.

Voorbeeld: 5,45 wordt 5.

Het schoolexamen wordt afgerond op één cijfer achter de komma nauwkeurig.

Voorbeeld: 5,45 wordt 5,5.

Voor het vak 'Beeldend vakken 2' geldt een andere berekeningswijze:

{SE + (gemiddelde van CPE + CSE)} : 2 = eindcijfer

SE = schoolexamencijfer

CPE = centraal praktisch examencijfer

CSE = centraal schriftelijk examencijfer

Slaag- zakregeling

Het gemiddelde van alle cijfers gehaald bij het centraal examen (dat zijn cijfers met 1 decimaal) moet minstens 5,5 zijn. Als dit niet het geval is, dan is de kandidaat "afgewezen" (gezakt)

Vervolgens wordt van alle vakken het (definitieve) eindcijfer bepaald. Dit is het gemiddelde van het eindcijfer van het schoolexamen (in 1 decimaal) en het cijfer van het centraal examen (in 1 decimaal). Beide onderdelen wegen daarbij even zwaar. Dit eindcijfer wordt afgerond op een geheel getal.

Mavo

Je bent geslaagd als:

- ✓ al je eindcijfers 6 of hoger zijn;
- ✓ je één 5 hebt en al je andere eindcijfers 6 of hoger zijn;
- ✓ je één 4 hebt en al je andere cijfers 6 of hoger zijn, waarvan er ten minste één 7 of hoger is (het cijfer 4 is niet bij Nederlands toegestaan);
- ✓ je twee 5-en hebt en al je andere cijfers 6 of hoger zijn, waarvan er tenminste één 7 of hoger is;
- ✓ kunstvakken 1, lichamelijke opvoeding en het sectorwerkstuk moeten met een 'voldoende' of 'goed' beoordeeld zijn.

Wat te doen bij verhindering

Als je niet aan het schoolexamen deelneemt, geef jij of je ouders/verzorgers op de dag van het schoolexamen **vóór 8.15 uur** je afwezigheid telefonisch door aan de school. Je kunt het gemiste examen in principe niet inhalen. Wel kun je de herkansing gebruiken om dit examen alsnog te doen. Mis je twee of meer examens in een periode door bijvoorbeeld ziekenhuisopname of een onvermijdelijk bezoek aan een specialist of ernstige zaken in de privésfeer, dan beslist de examencommissie of je deze wel of niet mag inhalen.

Let op!!!

- Niet gemaakte examens en praktische opdrachten krijgen het cijfer "0", er is dan sprake van een onvolledig examendossier.
- Niet op tijd ingeleverde praktische opdrachten krijgen het cijfer "0", er is dan sprake van een onvolledig examendossier.
- Inhaalschoolexamens kunnen niet worden herkanst.
- Gemiste herkansingen kun je niet inhalen. Het eerste cijfer van de periode blijft staan.
- Bij het vak dat je in een periode herkanst, geldt: hoogste cijfer telt.

Te laat op het examen

Bij schriftelijke examens meld je je bij de afdelingsleider. Hij kan je tot een half uur na de aanvang van het examen toelaten. Echter, je krijgt geen extra tijd.

Bij een mondeling examen of een luistertoets moet je op tijd aanwezig zijn. Zodra de deur van het examenlokaal dicht is, heb je geen toegang meer tot het examen.

Herkansingen

In het PTA vind je per vak welke onderdelen je wel of niet kunt herkansen. Je kunt per schoolexamen één vak herkansen. Je kunt herkansingen dus niet sparen.

Begrippenlijst/afkortingen

CE of CSE:	Centraal Examen, ook wel Centraal Schriftelijk Examen genoemd.
CPE:	Centraal Praktisch Examen = examen bij het vak "Beeldende Vakken 2". De kandidaten maken op school over een aantal weken verspreid een tekening op basis van vooraf geformuleerde eisen.
SE:	Schoolexamen = schriftelijke of mondelinge toets voor het schoolexamen. In het schoolexamencijfer tellen schriftelijke toetsen (schoolexamentoetsen), PO's (praktische opdrachten; meestal werkstukken) en handelingsdelen (verplichte opdrachten) mee als deze als zodanig in het PTA (Programma van Toetsing en Afsluiting) staan vermeld.
PO:	Praktische Opdracht = een toetsvorm die kennis en inzicht toetst door de leerstof te combineren met basisvaardigheden en vakspecifieke vaardigheden. Een PO wordt beoordeeld met een cijfer of met "voldoende / onvoldoende / goed".
PTA:	Programma van Toetsing en Afsluiting

SECTORWERKSTUK:

bij het sectorwerkstuk gaat het om een vakoverstijgende thematiek die past binnen de sector. De kandidaat dient aan het sectorwerkstuk ten minste 20 uur te besteden. Bij het sectorwerkstuk worden zowel het **proces**, het **product** als de **presentatie** beoordeeld.

De kandidaten kiezen in overleg met hun vakdocent een onderwerp dat zij extra gaan bestuderen.

Uiterlijk 6 december 2017 leveren zij het definitieve werkstuk volgens voorgeschreven richtlijnen bij de begeleidende docent in.

13, 14 of 15 december 2017 moeten de kandidaten hun werkstuk voor de docenten van het examenjaar mavo 'verdedigen/presenteren'.

Nederlands

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017 - 2018
Studielasturen	
Toegestane hulpmiddelen	Woordenboek

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansing? J/N	Tijd in minuten	Code
1	Kijk- en luistervaardigheid: Kijk- en luistertoets van het Cito	2	S		100	4MNESE4
	Spelling & Formuleren & Functionele grammatica	1	S	J	100	4MNESE1
				J		
2	Schrijfvaardigheid: Zakelijke brief	1	S	J	50	4MNESE2
	Gespreksvaardigheid: Discussie	1	M	N	25	4MNESE5
3	Literatuur: Complete leeslijst (6 boeken) + poëzie	2	M	N	25	4MNESE6
	Schrijfvaardigheid: Betoog	1	S	J	75	4MNESE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

Eindexamen Nederlands: tekstbegrip en schrijfvaardigheid

Moderne Vreemde Talen (Duits, Engels)

Leerjaar	4mavo
Schooljaar	2017-2018
Toegestane hulpmiddelen	Woordenboek bij schrijfvaardigheid en CSE

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling		Tijd (min.)	Code
1	Schrijfvaardigheid 1	1	S	J	60	4MDUSE1 4MENSE1
2	Schrijfvaardigheid 2	2	S	J	120	4MDUSE2 4MENSE2
3	Kijk/Luistervaardigheid*	3	S	J	60	4MDUSE3 4MENSE3
3	Gespreksvaardigheid	3	M	N	20	4MDUSE4 4MENSE4

*wordt niet afgenomen in SE-toetsweek, maar gedurende de periode; docent verstrekt verdere informatie.

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

Indeling examenjaar MVT, MAVO 2017/2018.

In periode 1 van het schoolexamen nemen de vakgroepen Duits en Engels een schoolexamen schrijfvaardigheid af dat bestaat uit het schrijven van een informele brief/email, o.i.d.

SE2 (*Schrijfvaardigheid*) betreft het schrijven van een (formele) tekst/brief/opstel, e.d., waarbij het gebruik van een woordenboek is toegestaan. De vakdocent verstrekt nadere informatie over de precieze invulling van dit schoolexamen.

Kijk- en Luistervaardigheid voor de MVT wordt afgenomen op de door het CITO aangegeven adviesdata in januari 2018 (zie tabel hieronder). Gewicht: 3. Aangezien het cijfer gebaseerd wordt op de adviesnormen van het Cito en deze pas een aantal weken na de afname bekend gemaakt worden, staat deze toets vermeld in periode 3 en vindt de herkansingsmogelijkheid ook in periode 3 plaats.

vmbo kb/gt	Duits	woensdag 24 januari 2018
	Engels	donderdag 25 januari 2018
	Frans	vrijdag 26 januari 2018

Het onderdeel *Gespreksvaardigheid* wordt in periode 3 afgenomen. Dit onderdeel bestaat uit een gesprek over o.a. de te lezen boeken. Het aantal te lezen boeken is ter bepaling van de afzonderlijke vakgroepen en wordt de leerlingen z.s.m. in het examenjaar meegedeeld. Dit onderdeel is niet herkansbaar.

De vakgroep MVT

Duits: S. Alberts, R. Schenk, I. Piontek

Engels: K. Brakkee, G. Ramautar, S. Boerleider, H. Susi, M. Vlug

Geschiedenis

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017 – 2018
Studielasturen	160
Positie in tweede fase	keuzevak in alle sectoren
Toegestane hulpmiddelen	Een pen

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (min.)	Code
1	Geschiedenis Werkplaats 4 VMBO-KGT Hoofdstukken 1 en 2	1	S	J	100	4MGSSE1
2	Geschiedenis Werkplaats 4 VMBO-KGT Hoofdstukken 1, 2, 3 en 4	2	S	J	100	4MGSSE2
3	Geschiedenis Werkplaats 4 VMBO-KGT: Hoofdstukken 1, 2, 3, 4, 5 en 6	2	S	J	100	4MGSSE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

Aardrijkskunde

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Stuïelasturen	160
Positie	Keuzevak in alle sectoren
Toegestane hulpmiddelen	-

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (min.)	Code
1	Weer en klimaat Arm en Rijk	1	S	J	100	4MAKSE1
2	Bevolking en ruimte Bronnen van Energie	1	S	J	100	4MAKSE2
3	Water Grenzen en Identiteit	1	S	J	100	4MAKSE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

Wiskunde

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017 - 2018
Studielasturen	200
Toegestane hulpmiddelen	Gewone (niet-grafische) rekenmachine

Periode	Omschrijving schoolexamens getal & ruimte wiskunde 4 vmbo-KGT	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (min.)	Code
1	4 vmbo-KGT H1 t/m hoofdstuk H3	1	S	J	100	4MWISE1
2	4 vmbo-KGT H1 t/m hoofdstuk H6	1	S	J	100	4MWISE2
3	4 vmbo-KGT H1 t/m hoofdstuk H8	1	S	J	100	4MWISE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

Economie

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017 -2018
Methode	Pincode deel 4 (6 ^{de} editie).
Toegestane hulpmiddelen	Rekenmachine.

Periode	omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (Min)	Code
1	Schoolexamen 1 H1 Verdien je genoeg? H2 Geld moet rollen! H3 We gaan voor de winst	1	S	J	120	4MECSE1
2	Schoolexamen 2 H4 Aan het werk! H5 Kan de overheid dat regelen? H6 De overheid en ons inkomen + H1, H2, H3 (herhalen SE1)	1	S	J	120	4MECSE2
2	Sectorwerkstuk (Vakoverstijgend onderwerp binnen de sector. Inleverdatum half november 2017 Verdedigen half december 2017)					
3	Schoolexamen 3 H7 Nederland handelsland H8 Welvaart wereldwijd? + H1, H2, H3, H4, H5 en H6 (herhalen SE1 en SE2)	1	S	J	120	4MECSE3
Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)		Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)				
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma		0,5 x SE cijfer + 0,5 x CE cijfer (afgerond op een geheel cijfer)				

Biologie

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Methode	Biologie voor jou
Toegestane hulpmiddelen	Rekenmachine

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar Ja/ne	Tijd (min.)	Code
1	<p>Biologie voor jou (3VMBO-Deel A)</p> <ul style="list-style-type: none"> -Thema 1: cellen. -Thema 2: ordening. -Thema 3: voortplanting en ontwikkeling. -Thema 4: erfelijkheid. -Thema 5: evolutie. <p>Biologie voor jou (4VMBO-Deel A)</p> <ul style="list-style-type: none"> -Thema 1: stofwisseling. -Thema 2: planten. 	1	S	J	100	4MBISE1
2	<p>Biologie voor jou (3VMBO-Deel B)</p> <ul style="list-style-type: none"> -Thema 6: regeling. -Thema 7: zintuiglijke waarneming. -Thema 8: stevigheid en beweging. -Thema 9: gedrag. <p>Biologie voor jou (4VMBO-Deel A)</p> <ul style="list-style-type: none"> -Thema 3: ecologie. -Thema 4: mens en bescherming. 	1	S	J	100	4MBISE2
3	<p>Biologie voor jou (4VMBO-Deel B)</p> <ul style="list-style-type: none"> Thema 5: voeding en vertering. Thema 6: gaswisseling. Thema 7: transport. Thema 8: opslag, uitscheiding en bescherming. 	1	S	J	100	4MBISE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
Berekening van het eindcijfer voor het mavo diploma	$0,5 \times \text{SE cijfer} + 0,5 \times \text{CE cijfer}$ (afgerond op een geheel cijfer)

NaSk1

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Methode	NOVA Nask1 deel 3 VMBO-KGT en 4 VMBO-KGT
Toegestane hulpmiddelen	Rekenmachine (niet programmeerbaar) BINAS vmbo-kgt Nask1 en Nask2 2 ^e editie

Periode	Omschrijving schoolexamens:	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (min.)	Code
1	Het weer <i>Hoofdstuk 4 (deel 3 KGT)</i> Licht en beeld <i>Hoofdstuk 5 (deel 3 KGT)</i> Bouw van de materie <i>Hoofdstuk 7 (deel 3 KGT)</i> Straling en stralingsbescherming <i>Hoofdstuk 8 (deel 3 KGT)</i> Stoffen. <i>Hoofdstuk 7 (deel 4 KGT)</i> Geluid. <i>Hoofdstuk 5 (deel 4 KGT)</i>	1	S	J	120	4MNS1SE1
2	Verbranden en verwarmen. <i>Hoofdstuk 2 en 3 (deel 4 KGT)</i> Geluid. <i>Hoofdstuk 5 (deel 4 KGT)</i> Stoffen en materialen. <i>Hoofdstuk 7 en 8 (deel 4 KGT)</i> Elektrische energie. <i>Hoofdstuk 4 en 9 (deel 4 KGT) en 6 (deel 3 KGT)</i>	1	S	J	120	4MNS1SE2
3	Practicum: Onderwerp: elektriciteit. Bevat metingen aan schakelingen en verwerking met een rekenblad.	0	Pr	N	50	4MNS1HD
3	Kracht en veiligheid. <i>Hoofdstuk 1, 6 en 11 (deel 4 KGT)</i> Veiligheid in het verkeer. <i>Hoofdstuk 10 en 11 (deel 4 KGT)</i> Constructies <i>Hoofdstuk 1 (deel 4 KGT)</i> Elektrische energie. <i>Hoofdstuk 4 en 9 (deel 4 KGT) en 6 (deel 3 KGT)</i> Geluid. <i>Hoofdstuk 5 (deel 4 KGT)</i>	1	S	J	120	4MNS1SE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)
--	--

NaSk 2

Leerjaar	4 TL/MAVO
Schooljaar	2017 - 2018
Toegestane hulpmiddelen	Rekenmachine (niet programmeerbaar) BINAS vmbo-kgt Nask1 en Nask2 2 ^e editie

Periode	Omschrijving schoolexamens:	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkans baar	Tijd (min.)	Code
1	Hoofdstuk 1: Stoffen en deeltjes Hoofdstuk 2: Chemische reacties	1	S	N	50	4MNS2SE1
1	Hoofdstuk 1: Stoffen en deeltjes Hoofdstuk 2: Chemische reacties Hoofdstuk 3: Verbrandingen	3	S	J	100	4MNS2SE2
2	Hoofdstuk 4: Mengen en scheiden Hoofdstuk 5: Zouten	1	S	N	50	4MNS2SE3
2	Hoofdstuk 4: Mengen en scheiden Hoofdstuk 5: Zouten Hoofdstuk 6: Zuren en basen	3	S	J	100	4MNS2SE4
3	Chemisch Rekenen (paragrafen 1.6 & 1.7) (paragraaf 2.4) (paragraaf 3.3) (paragraaf 6.6) (paragraaf 8.3) Vaardigheid 10, 11, 12 en 14	3	S	J	100	4MNS2SE5
3	Hoofdstuk 7: Water en reinigen Hoofdstuk 8: Metalen Hoofdstuk 9: Koolstofchemie	3	S	J	120	4MNS2SE6
3	Practicum zuren en basen (+ zouten)	2	P	NVT	180	4MNS2SE7

Berekening van het cijfer voor het schoolexamen (SE):
Gewogen gemiddelde van de schoolexamens (afgerond op één decimaal)

- * In voorbereiding op alle toetsen worden er practica uitgevoerd van elk betreffende hoofdstuk.
- * Met geel gearceerd zijn de toetsen die in de SE-weeken worden afgenomen. Overige toetsen worden buiten de toetsweek afgenomen.

KV1

Leerjaar	3 mavo
Schooljaar	2017-2018
Studielasturen	40
Toegestane hulpmiddelen	

Periode	omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd (uur)	Code
1	Culturele activiteit 1 Praktische opdracht cultuurdossier	1	P	J	10	3MKV1SE1
2	Culturele activiteit 2 Praktische opdracht cultuurdossier	1	P	J	10	3MKV1SE2
3	Culturele activiteit 3/4 Praktische opdracht cultuurdossier	1	P	J	10	3MKV1SE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Wordt afgesloten indien het totaalresultaat met "naar behoren" is beoordeeld
--	--

Tekenen theorie (bte)

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Studielasturen	80
Toegestane hulpmiddelen	

Periode	Omschrijving schoolexamens Boek: examendeel Zienderogen Kunst	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd in (min.)	Code
1	H 1, 2 en 3 uit Zienderogen kunst. Beeldaspecten herhaling	1	S	N	100	4MBTSE1
2	H4, 5 en 6 uit Zienderogen kunst.	1	S	N	100	4MBTSE2
3	H7, 8, 9 en 10 uit Zienderogen kunst.	1	S	N	100	4MBTSE3

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens theorie praktijk/theorie
--	--

*** Het inleveren van de beeldende opdracht gebeurt op de eerste dag van de schoolexamenweek.**

SE1: woensdag 25 oktober 2017

SE2: woensdag 10 Januari 2018

SE3: centraal praktisch examen 2018

Tekenen praktijk (bte)

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Studielasturen	80
Toegestane hulpmiddelen	

Periode	Omschrijving schoolexamens	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling	Herkansbaar	Tijd in minuten	Code
1	Tekenopdracht 1 + procesverslag*	1	P	J	20 uur	4MBTSE4
2	Tekenopdracht 2 + procesverslag*	1	P	J	20 uur	4MBTSE5
3	Centraal praktisch examen 2018	1	P	N	15 uur	

Berekening van het cijfer voor het Schoolexamen (SE)	Gemiddelde van de schoolexamens theorie praktijk/theorie
--	--

Maatschappijleer

Leerjaar	4 MAVO
Schooljaar	2017/2018

Boek: Essener Thema's Maatschappijleer 1 voor VMBO
Lesboek KGT, 4^e druk. Isbn 978-90-8674-205-9

Periode		Gewicht	Schriftelijk Mondeling	Herkansbaar	Tijd (min.)	
SE 1	Thema 1: Wat is maatschappijleer? Thema 2: Jongeren.	1	S	J	100	
SE 2	Thema 3: Politiek Thema 5: Nederland en de wereld	1	S	J	100	
SE 3	Thema 4: Multiculturele Samenleving Thema 7: Criminaliteit	1	S	J	100	

Lichamelijke Opvoeding

Leerjaar	4 mavo
Schooljaar	2017-2018
Studielasturen	80

Periode	leerstof	Gewicht	Schriftelijk/ Mondeling praktijk	Herkansbaar	Code
SE1	Atletiek: 5 kamp: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Verspringen ▶ kogelstoten ▶ 60 meter horden ▶ 400 meter sprint ▶ Shuttle run test 	O / V / G	p	J	4MLOSE1
	Basisvaardigheden actieve aanwezigheid	O / V / G	P	N	4MLOSE2
SE2	Spel: 6 kamp: <ul style="list-style-type: none"> ▶ Volleybal ▶ Basketbal ▶ Badminton ▶ Uni hockey ▶ Voetbal ▶ tchoukbal 	O / V / G	P	J	4MLOSE3
	Basisvaardigheden actieve aanwezigheid	O / V / G	P	N	4MLOSE4
SE3	Turnen: 3 kamp: <ul style="list-style-type: none"> ▶ kast: overslag ▶ ringen: vouwhang ▶ trampolie: springen 	O / V / G	P	J	4MLOSE5
	Basisvaardigheden actieve aanwezigheid	O / V / G	P	N	4MLOSE6

LOB

I e e r j a a r	Periode	Eindtermen: wat moet je kennen en kunnen?	Inhoud onderwijsprogramma (Wat ga je hiervoor doen?)	Bewijsvorm	Herkansbaar ja / nee
3	1	Motievenreflectie Werkexploratie	Inventarisatie sectoren	foto's / film en reflectie	ja
3	1 (dec)	Motievenreflectie Netwerken	Bezoek studiebeurs	foto's / film met reflectieopdracht	ja
3	1-2	Motievenreflectie kwaliteitenreflectie Werkexploratie Loopbaansturing Netwerken	Verplichte opdrachten uit Qompas	Qompas	ja
3	2	Motievenreflectie Kwaliteitenreflectie	Interview met ouders/ vrienden/verzorgers	overzicht van kwaliteiten	ja
3	2-3	Loopbaansturing	Gesprek decaan	loopbaangesprek	n.v.t
3	3	Motievenreflectie Werkexploratie	Meelopen in een bedrijf	Presentatie bij het vak Nederlands	nee
4	1	Motievenreflectie Kwaliteitenreflectie	Interview met ouders/ vrienden/verzorgers	overzicht van kwaliteiten	ja
4	1-2	Netwerken	Deelname aan 2 open dagen mbo	in vrije vorm inclusief reflectie	ja
4	1-2	Netwerken	2x proefstuderen mbo	Verslag	Ja
4	2	Loopbaanontwikkeling	Vorbereiding op intakegesprek: onderzoek naar toelatingscriteria	Presentatie in groepjes tijdens mentorles. De presentatie in Qompas uploaden.	ja

Handleiding sectorwerkstuk mavo

Inleiding

Het sectorwerkstuk geldt alleen voor leerlingen van de gemengde en theoretische leerweg en heeft betrekking op een thema uit de sector (Techniek, Zorg en Welzijn, Economie of Landbouw) waarin de leerling het onderwijs volgt.

Bij het sectorwerkstuk gaat het om een vakoverstijgende thematiek die past binnen de sector. Dat is heel breed en wordt door het 'Netwerk sectorwerkstuk' als volgt vertaald: 'het onderwerp moet gaan over een maatschappelijk relevant thema of moet te maken hebben met de beroepswereld die bij de sector past'. De vrijheid van onderwerpkeuze is met andere woorden groot.

Omdat de leerling in het kader van het sectorwerkstuk schriftelijke documentatie moet verzamelen die tevens als uitgangspunt voor de opdracht 'gedocumenteerd schrijven' in het centraal examen Nederlands kan dienen, zal in de praktijk het vak Nederlands vaak een van de (minimaal) twee vakken zijn dat een bijdrage levert aan de realisering van het sectorwerkstuk.

Het sectorwerkstuk toetst kennis, inzicht en vaardigheden en vormt de afronding van de vaardigheidstraining die vanaf de basisvorming binnen de school vorm krijgt.

Vaardigheden

Voor het sectorwerkstuk moeten leerlingen informatie verwerven, verwerken en weer verstrekken. Deelvaardigheden die de leerlingen opdoen, zouden kunnen zijn:

Deelvaardigheden voor het verwerven van informatie

- ✓ het zoeken op internet
- ✓ het zoeken in een bibliotheek
- ✓ het houden van een telefoongesprek waarin om informatie wordt gevraagd
- ✓ het schrijven van een briefje met het verzoek om informatie
- ✓ het houden van een interview
- ✓ het opstellen van een enquête
- ✓ enz.

Deelvaardigheden voor het verwerken van informatie

- ✓ het lezen van teksten
- ✓ het selecteren van informatie uit grotere teksten
- ✓ het interpreteren van foto's
- ✓ het maken van schema's, tabellen en grafieken
- ✓ het uitvoeren van een practicum
- ✓ enz.

Deelvaardigheden voor het verstrekken van informatie

- ✓ het maken van een schriftelijk verslag
- ✓ het omgaan met apparatuur en software
- ✓ het houden van een spreekbeurt
- ✓ het maken van een poster
- ✓ het bedenken van stellingen voor een discussie
- ✓ het uitvoeren van cabaret of een toneelvoorstelling
- ✓ het opzetten van een tentoonstelling of informatiestand
- ✓ enz.

Sector

Het sectorwerkstuk moet betrekking hebben op een thema uit de sector (Techniek, Zorg en Welzijn, Economie of Landbouw) waarin de leerling het onderwijs volgt. De vakken die in het sectordeel gegeven worden:

- ✓ Techniek: wiskunde en nask 1;
- ✓ Zorg en Welzijn: biologie en wiskunde óf maatschappijleer 2 óf geschiedenis en staatsinrichting óf aardrijkskunde;
- ✓ Economie : economie en Frans óf Duits óf wiskunde

Als onderwerp valt te denken aan onder meer:

- ✓ kinderarbeid (economie, maatschappijleer, aardrijkskunde);
- ✓ de rechten van kinderen (aardrijkskunde, maatschappijleer);
- ✓ genetische modificatie van gewassen als oplossing voor het voedselvraagstuk (biologie, natuur- en scheikunde);
- ✓ het ontstaan van de schuldenproblematiek (geschiedenis, economie, aardrijkskunde)
- ✓ het recht op onderwijs (maatschappijleer, aardrijkskunde).

Met deze voorbeelden komen alle vakken die in de vier sectoren gegeven worden al aan bod. Het recht op gezondheidszorg is binnen de sector Zorg en Welzijn een voor de hand liggend thema met aanknopingspunten voor biologie, maatschappijleer en aardrijkskunde.

Onderwerpkeuze

➤ **Wel of geen vrije keuze ?**

- De onderwerpkeuze en het vak is bij een sectorwerkstuk een vrije keuze.
- De leerling deelt de docent de keuze van het onderwerp mee.
- De docent bepaalt of hij het gekozen onderwerp voor zijn vak accepteert en deelt dit aan de leerling mee.

➤ **Hoe kom je aan een onderwerp ?**

- Interessegebied of expertisegebied.
- Een onderwerp waar je al langer belangstelling voor hebt.
- Onderwerpen die in de leerboeken worden genoemd.
- Een onderwerp waarover je hebt gelezen in de krant, een tijdschrift, gehoord op de radio of televisie, gevonden in een encyclopedie.
- Onderwerpen die zijn genoemd door de docent.
- Een onderwerp dat je hebt gevonden op internet.
- Enz.

Inhoud van het werkstuk

1. Titelpagina / voorblad;
2. Inhoudsopgave en paginanummering;
3. Inleiding met hoofdvraag en waarom het onderwerp gekozen is;
4. Plan van aanpak en logboek;
5. Beantwoorden van hoofdvraag en deelvragen;
6. Verslag van enquête, interview of bezoek aan een bedrijf of instelling;
7. Eigen mening/conclusie met wat je ervan geleerd hebt;
8. Bronvermelding.

Opmerkingen:

- ✓ De titel/naam van het werkstuk mag niet langer zijn dan 60 tekens (inclusief de spaties).
- ✓ De uitwerking van de deelvragen dient te bestaan uit minimaal zes A4-tjes tekst, exclusief de illustraties en de bijlagen. De tekst moet getypt worden met lettergrootte 12 en met standaard regelafstand.

ad 1. Op de voorkant moet het volgende staan:

- Titel sectorwerkstuk. De titel is de naam die je aan het werkstuk geeft.
 - ✓ De titel kan hetzelfde zijn als het onderwerp.
 - ✓ Als de titel niet hetzelfde is als het onderwerp, moet de titel direct zijn afgeleid van het onderwerp. (bijvoorbeeld: onderwerp → Jeugdwerkloosheid / titel → Werkeloze jeugd, een groot probleem!)
- Sector.
- Vak.
- leerjaar waarin je examen doet.
- Afdeling (mavo).
- Naam van de leerling.
- Illustratie (passende illustratie voor het onderwerp). De verklaring of het onderschrift van de illustratie + bronvermelding moet op de binnenpagina staan. Natuurlijk mag je ook zelf een illustratie maken.
- Naam docent (examinator).
- Inleverdatum.

ad 2. Inhoudsopgave:

- Hoofdstuk /paragraafindeling (zie leerboek)
- Bladzijdenvermelding
- Juiste tekst bij hoofdstuk / paragrafen

ad 3. Inleiding:

- Algemene korte inleiding van het onderwerp vakgebonden argumentatie voor de keuze van het onderwerp (= waarom hoort dit onderwerp bij het vak ?)
- Persoonlijke motivatie voor keuze onderwerp. Welke redenen heb je gehad om dit onderwerp te kiezen?)

ad 4. Hoofdvraag / deelvragen

Hoofdvraag (onderzoeksvraag) en deelvragen of hypothese

Het werkstuk kan een uitwerking (oplossing?) zijn van een vraag of een hypothese.

- Een hoofdvraag wordt bepaald door het probleem dat je gaat onderzoeken.
- Deelvragen zijn afgeleid van de hoofdvraag. Deze vragen ga je in je werkstuk behandelen en hierover stel je een conclusie / eigen mening op.
- Bij een hypothese formuleer je een stelling die je aan de hand van bronnen gaat onderzoeken en je beoordeelt of deze stelling wel of niet klopt.

Hoofdvraag (onderzoeksvraag)

- Als het onderwerp vast staat moet je bepalen wat je eigenlijk wilt onderzoeken. Je moet nu eerst bronnenmateriaal verzamelen. Op basis van het bronnenmateriaal stel je de hoofdvraag. De hoofdvraag is een van de belangrijkste onderdelen van je sectorwerkstuk. Een goede hoofdvraag is noodzakelijk voor een goed werkstuk.
- Door de hoofdvraag bepaal je precies wat je gaat onderzoeken
- Je kunt nu ook beter uit de beschikbare informatie selecteren welk bronnenmateriaal je kunt gebruiken.
- Een duidelijke onderzoeksvraag is noodzakelijk om een goede conclusie te kunnen maken.

Verschillende soorten hoofdvragen (onderzoeksvragen)

- Vergelijkend:
Je probeert overeenkomsten of verschillen uit te zoeken.
Welke verschillen / overeenkomsten zijn er..... ?

voorbeeld: Welke verschillen zijn er tussen de dollar en de euro.?

- Verklarend:
Je zoekt antwoord op de vraag
Hoe verklaar je.....? of Op welke manier..... enz.
voorbeeld: Hoe is het grote aantal allochtonen in Nederland te verklaren ?
- Waardebepalend:
Je gaat bepalen hoe belangrijk iets is.
Hoe belangrijk is het dat..... ?
voorbeeld: Hoe belangrijk is oorlog in Irak voor de economische ontwikkeling ?
- Voorspellend:
Je onderzoekt hoe iets in de toekomst zal gaan.
Wat zal het gevolg zijn van..... ?
voorbeeld: Welke invloed zal de computer hebben op het koopgedrag van de consument ?
- Probleemoplossend:
Je probeert op basis van een onderzoek een bijdrage te leveren om een probleem op te lossen.
voorbeeld: Hoe zouden we in Nederland het fileprobleem kunnen aanpakken ?

Hypothese

- Je formuleert een stelling / hypothese en stelt deelvragen op.
- Je gaat aan de hand van bronnen onderzoeken in hoeverre deze stelling wel of niet klopt.
- In een conclusie ga je eventueel je hypothese veranderen / aanpassen. Hypothese: "Ik denk dat Engeland en Frankrijk voor een groot deel medeverantwoordelijk waren voor het uitbreken van de 2^e wereldoorlog."

Deelvragen

- Belangrijk: De deelvragen worden afgeleid van de hoofdvraag (onderzoeksvraag). Controleer dus altijd of de deelvraag een deel is van de hoofdvraag.
- De hoofdvraag (onderzoeksvraag) wordt opgedeeld in een aantal deelvragen, waarmee je het onderzoek verdeelt in kleinere stappen.
- De beantwoording van de deelvragen moet dus ook leiden tot de beantwoording van de onderzoeksvraag.

Bijvoorbeeld:

- Onderzoeksvraag: Hoe is het grote aantal allochtonen in Nederland te verklaren ?
- Deelvragen:
 - ✓ Wanneer behoort een persoon tot de allochtone bevolking ?
 - ✓ Wat is de samenstelling van de allochtone bevolking ?
 - ✓ Welke motieven hebben geleid tot de komst naar Nederland ?
- Per vak moeten ten minste 2 deelvragen over een onderwerp worden gesteld. De docent van elk vak beoordeelt of deze vragen van voldoende inhoud / kwaliteit zijn. De docent kan meer dan 2 deelvragen opleggen indien de deelvragen van de leerling eenvoudig zijn of onvoldoende leiden tot onderzoek.
- Let op: De vragen moeten goed en in correct Nederlands worden geformuleerd.
- Er wordt ook gelet op het niveau en de kwaliteit van de vraagstelling.
- Er moeten niet meerdere vragen in een vraag worden gesteld (zoals: hoe, waarom, waardoor, wanneer en door wie is Amerika ontdekt?).

ad 5. Uitwerking hoofdvraag / deelvragen:

- eigen tekst (tekst mag wel worden samengesteld met delen tekst uit bronnen, maar dan moet er een bronverwijzing bijstaan)
- informatieverwerking gericht op vraagstelling (de informatie die je gebruikt en verwerkt moet zijn gericht op de oplossing van de gestelde vraag)
- vakinhoudelijke elementen in de uitwerking. (als het gaat over het vak economie is een verhaal over de ontdekking van Amerika met data enz. niet vakinhoudelijk, want dat hoort bij geschiedenis)

ad 6 Conclusie of eigen mening:

- Bij een conclusie geef je een oordeel op basis van de eigen mening verstrekte informatie/ gegevens en verwijst je daarnaar.
- Bij een eigen mening geef je een oordeel op basis van redenen die je zelf van belang vindt. Zowel een conclusie als een eigen mening moeten het resultaat zijn van de uitwerking van de vragen.

ad 7 Bronnenlijst:

- Dit is een lijst van de gebruikte bronnen, die als laatste deel in het werkstuk wordt opgenomen.
- In de bronnenlijst alleen de bronnen vermelden die je hebt gebruikt voor je werkstuk. (tijdens het maken van je werkstuk moet je dus goed aantekenen welke bronnen je gebruikt.)
- De bronnen moeten worden genummerd en worden ingedeeld per soort bron: boeken, tijdschriften, kranten, internet, videofragment, film enz.
- Als van een bron gebruik wordt gemaakt in de tekst van het werkstuk moet naar de bron worden verwezen. In de tekst moet dan het nummer van de bron worden vermeld.

Voorbeeld:

<u>Soorten bronnen:</u>	<u>Nadere omschrijving:</u>
- boeken:	titel, schrijver, ISBN nummer
- tijdschriften / krant:	naam tijdschrift / krant , datum, titel van het artikel en blz.
- internet:	web site.

Bronnen

Om een werkstuk of een andere opdracht te kunnen maken moet je gegevens verzamelen, waar je de gegevens uit haalt wordt een bron genoemd.

- Begin tijdig met het verzamelen van bronnen na de keuze van je onderwerp.
- Bij bronnen kun je gebruik maken van: leerboeken, kranten, tijdschriften, radio, televisie, encyclopedie, docent, internet, medeleerlingen enz.
- Noteer de bronnen die je gebruikt goed, want die moet je later in de bronnenlijst vermelden.
- Als je een bron gebruikt moet je hiernaar verwijzen door de bron (met een nummer of de bron zelf) erbij te vermelden.

Ad 8 Bijlagen:

- Toelichtend materiaal met cijferoverzichten, lange opsommingen enz. komen in een bijlage.
- De bijlagen moeten worden genummerd en in de tekst moet met een nummer naar de bijlage worden verwezen.
- Bijlagen moeten toepasselijk zijn op de tekst.

Ad 9. Illustraties:

- plaatjes, teksten, foto's enz. die direct op de tekst betrekking hebben.
- de illustraties worden genummerd en moeten een onderschrift hebben.

Logboek:

Een logboek heeft een aantal functies; het is voor jou een hulpmiddel bij het systematisch verzamelen van informatie en voor je docent is het een hulpmiddel om snel inzicht te krijgen in hoe jullie gewerkt hebben. Vanaf het moment dat je begint te denken over een onderwerp tot en met het eind van je onderzoek (en presentatie) houd je je logboek bij. In een logboek staan zaken als datum, tijd, plaats. Hieronder is een voorbeeld van een logboek afgedrukt:

Datum	Tijd	Plaats	Verrichte werkzaamheden	Opmerkingen	afspraken
10-12	15 minuten	School	Overleg met dhr. Brakkee		Naar bibliotheek
11-12	Ochtend	Bibliotheek	Informatie over...gezocht	Niet gevonden	

Het logboek mail je wekelijks naar je mentor met een cc. naar de vakdocent. Afspraken over het tijdstip worden met de mentor gemaakt.

Presentatie

De presentatievorm waarin de leerling het sectorwerkstuk presenteert is vrij. Dat kan een product of werkstuk zijn met een presentatie. Het geschreven werkstuk is slechts één van de vormen. Bij schriftelijke vormen kan gedacht worden aan een artikel of een verslag. Een mondelinge presentatie heeft de vorm van een spreekbeurt of toelichting bij een posterpresentatie. Een computerpresentatie kan plaatsvinden in de vorm van het ontwerpen van een website, of een presentatie met behulp van Power Point. Tastbare werkstukken zijn mogelijk in de vorm van een maquette of prototype.

Tijdplan van het sectorwerkstuk

➤ 8 september 2017	Onderwerp / werktitel
➤ 15 september 2017	Koppeling docent
➤ 25 september 2017	Hoofdvraag + deelvragen
➤ 9 oktober 2017	Twee deelvragen uitgewerkt
➤ 10 november 2017	Onderzoeksmethode uitgewerkt
➤ 24 november 2017	Voorlopige versie inleveren bij de vakdocent
➤ 6 december 2017	Definitieve versie inleveren bij de vakdocent
➤ 13 t/m 15 december 2017	Presentatie sectorwerkstuk
➤ 12 januari 2018	cijfer sectorwerkstuk

Inleverdatum sectorwerkstuk (6 december 2017)

- De inleverdatum die in het schema staat vermeld is de uiterste datum. Je kunt het sectorwerkstuk natuurlijk ook eerder inleveren.
- Delen van het sectorwerkstuk kunnen, voorafgaand aan de inleverdatum, aan de docent ter beoordeling worden gegeven om zodoende advies ter verbetering te verkrijgen.
- Op de uiterste inleverdatum moet het werk bij de betrokken docent zijn. Op de inleverdatum moet het werkstuk aan de docent zelf worden gegeven op een door de docent(e) vastgestelde tijd.
- Indien je niet aanwezig kunt zijn op de dag van de inname van het sectorwerkstuk geldt dezelfde regeling als bij absentie op een dossiertoets (zie PTA) Technische redenen voor het niet inleveren (computer stuk enz.) worden niet geaccepteerd.
- Bij het inleveren vraag je de docent om een paraaf of handtekening als bewijs van inlevering. Er kan dan geen vergissingen ontstaan over het feit of de opdracht wel of niet is ingeleverd.

Inleverdatum voorbij ?

- Als het sectorwerkstuk niet is ingeleverd op de inleverdatum (zonder geldige reden) wordt het cijfer 0 toegekend (onvoldoende) en kost het alsnog inleveren een herkansingsmogelijkheid (de docent meldt dit aan de afdelingsleider).
- Er wordt een nieuwe inleverdatum vastgesteld door de docent. De nieuwe inleverdatum is in principe 13 december 2017.

Beoordeling sectorwerkstuk (12 januari 2018)

De leerling dient minimaal 20 uur aan het sectorwerkstuk te besteden. Het sectorwerkstuk kan alleen, in duo's of met meer mensen geschreven worden. Er is geen formele beperking.

Bij de beoordeling worden zowel het proces als het product en de presentatie beoordeeld. De beoordeling vindt plaats door minimaal twee docenten. Voor het sectorwerkstuk krijgen de leerlingen geen cijfer. Het sectorwerkstuk moet met een voldoende of goed worden afgesloten.

- Het sectorwerkstuk wordt beoordeeld met een cijfer op 1 decimaal (bijv. 6,7). Dit cijfer wordt omgezet in een beoordeling O, V of G
- Het resultaat wordt de kandidaat meegedeeld na de presentatie van het sectorwerkstuk op 12 januari 2018
- Als uitgangspunt voor de beoordeling van het werkstuk in de vorm van een verslag wordt een beoordelingsformulier gebruikt. Dit wordt voor de herfstvakantie door de mentor uitgereikt.

Begeleiding

- De begeleiding voor de vakinhoudelijke zaken van het sectorwerkstuk wordt gedaan door je vakdocent(e).
- De begeleiding van het proces wordt gedaan door mw. De Wit en dhr. Wolfraad. De mentor wordt tijdens de mentorgesprekken geïnformeerd over de stand van zaken ten aanzien van het sectorwerkstuk dat je maakt.
- De begeleiding voor reglementaire zaken doet dhr. R. den Boer, onze examensecretaris.